

Antůšková, Cecílie

První světelné SIGNÁLY v ulicích Prahy

TIM ezin. 2014, vol. 4, iss. 1-2, pp. 88-99

ISSN 1805-2606

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/132020>

Access Date: 17. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

První světelné SIGNÁLY v ulicích Prahy

Autorka textu a fotografií: Cecílie Antůšková

Anotace: V druhé polovině listopadu loňského roku proběhl v centru Prahy první ročník festivalu světla – SIGNAL. Tento festival, zaměřený na kreativní využití dostupných technologií v kombinaci s aspektem světelného záření, není jediným svého druhu. Praha se tak připojuje k dalším nejen evropským městům, která chtějí znovuoživit trend oslav světla. Cílem uvedeného textu proto bude představit tento festival v celé jeho šíři – jednak programovou část, jednak vybraná díla v městském veřejném prostoru. V závěru článku se pokusíme kriticky zhodnotit tento festival jako celek, jeho realizaci a přínos pro současný umělecko-společenský diskurs.

Abstract: The first edition of festival of light called SIGNAL took place in the centre of Prague in the end of November 2013. This festival, which focused on the creative use of available technology in combination with the aspect of light, is not the only one of its kind. By holding the festival Prague is joining other not only European cities that want to revive this trend of celebration of light. The aim of this text is therefore to present this festival – the program part as well as the selected artworks in urban public space. In conclusion the article attempt to critically evaluate this festival as a whole, its implementation and contribution to contemporary art and social discourse.

Klíčová slova: audiovizuální umění, veřejný prostor, světlo, instalace, nové technologie

Key words: audiovisual art, light art, public space, light, installations, new technologies

Obr. 1. ArchiBio A.Boleslavského. Obr. 2. Mrak Caitlind Brown & Wayne Garrett.
Obr. 3. Festivalový panel na Staroměstském náměstí.

Ohlédnutí za původem

Fenomén oslav světla se objevuje už po staletí v různých kulturách a náboženstvích, i když důvody a trvání těchto oslav nejsou vždy identické. Židé slaví Chanuku, hinduisté Diwali a buddhisté zakončují svátek Kathina festivalem Tazaungdaing. Kořeny oslav světla bychom mohli hledat i v jiné oblasti, která sice také s náboženstvím částečně souvisí, ale která již cíleně využívá světla v přímém propojení s uměním – v Light artu. Od uměleckých vitráží přes fotografii a film až po světelné (případně i kinetické) objekty hraje prvek světla nepostradatelnou úlohu. Novodobý trend oslavující světlo v jeho různých podobách a významech se však posledních letech stává typickým pro stále více měst po celém světě. Od loňského roku se i Praha řadí mezi metropole, jimž jednou za rok vládne neobvyklé světlo i v nočním čase.

Teoretické pozadí světelné problematiky a kreativity

Předvojem festivalu se stala konference s názvem Světelné znečištění, která se konala večer před oficiálním zahájením festivalu, tedy ve středu 16. října 2013. K účasti byli přizváni odborníci, jejichž profese se světelného záření z různých hledisek dotýká. O tomto velmi zajímavém a aktuálním tématu, kterému ale bohužel není obecně věnovaná dostatečná pozornost, hovořil Jiří Skalický (ředitel odboru památkové péče z Magistrátu hl. m. Prahy), Pavel Suchan (odborník na světelné znečištění, z Astronomického ústavu AV ČR), Petr Žák (technik a projektant ze Společnosti pro rozvoj veřejného osvětlení) a Vojtěch Razima (ředitel Acta non verba). Ve svém oboru fundovaní přednášející představili nepřilíživě početnému publiku problematiku světelného znečištění a konkrétní dopady tohoto jevu na jednotlivce, společnost i přírodu. Poutavá a dynamická přednáška s diskuzí byla zakončena projekcí filmu Půlnoc režisérky Kláry Tasovské z roku 2010. Tento bezchybný a důmyslně vystavěný večer poukazyval na velké ambice festivalu.

Další dvě konference se už týkaly světla s jeho pozitivním rozměrem – v souvislosti s uměním a veřejným prostorem. Na celodenní konferenci Světlo pro naše města 2013, jež byla situována do prostor kinosálu Francouzského institutu a která částečně navazovala na témata světelného znečištění, byli pozváni čeští i světoví vědci, umělci či architekti. Českou republiku zastupoval umělec Vladimír 518, architektka Pavla Melková i architekt, designér a scénograf Vladimír Soukenka. Z Finska dorazil špičkový světelný designér Tapio Rosenius se svým dlouholetým spolupracovníkem Marcem Bevolo, který působí jako urbanista, sociolog a také jako designér. Dále se představil například polský architekt Michal Kaczmarzyk nebo srbská světelná designérka Jovana Cvetkovic.

Na poslední konferenci s všeříkajícím názvem Cinema live! vystoupili čeští kurátoři, badatelé, umělci a akademici. Jmenujme alespoň Martina Mazance, Sylvu Polákovou, Martina Blažíčka, Filipa Cenka nebo Ondřeje Skalu. V krátkých časových blocích celkem 9. přednášejících představilo jak východiska pro svoji tvorbu, tak teoretické nebo praktické příspěvky týkající se live cinema, expanded cinema, Vjingu a pohyblivého obrazu všeobecně.

Doprovodný program rovnoměrně rozprostřený do všech čtyř dní konání festivalu nabídl také řadu workshopů, o které byl až neuvěřitelný zájem. Účastníci, kteří měli to štěstí a přihlásili se mezi prvními, se během workshopů mohli naučit pracovat se světlem a architekturou pod vedením vybraných umělců, včetně těch, kteří přednášeli v rámci konference Světlo pro naše města 2013. Dále to byly workshopy s tématem vjingu, video-mappingu, lightpaintingu nebo světelného tunningu vlastního cyklistického kola. Poslední den festivalu se konala prezentace některých autorů vystavených děl s názvem Alchymisté světla, která se také odehrávala v Kině 35 ve Francouzském institutu a celé konání festivalu stylově zakončovala.

Mrak, HyperCube a další instalované signály

Hlavní a bezpochyby nejatraktivnější část programu tvořilo 35 světelných instalací, které se nacházely jak ve vnitřních, tak ve venkovních prostorech a byly různě rozmístěny po centru Prahy. Jednalo se o světelné instalace, světelné interaktivní instalace, video-mappingy, projekty osvětlování architektury a světelný objektový design. Až na výjimky byly všechny instalace a video-mappingy přístupny po všechny dny konání festivalu od 19:30 do cca 22 hodin.

Spuštění největší světelné instalace HyperCube mělo tu čest celý festival oficiálně zahájit. Autorská umělecká skupina 1024 Architecture z Francie představila na Staroměstském náměstí světelnou krychli s trojrozměrnou pohyblivou projekcí propojenou se zvukovou složkou. Dalším monumentálním objektem byl Maják od Krištofa Kintery, který využil polohy Petřínské rozhledny, aby ji na 4 noci proměnil v maják, jenž jako by nad celým festivalem shora dohlížel. Foucaultovským tématem „dohledu“ se inspiroval v instalaci Karlův hlídač také Milan Cais, který umístil na obě mostecké věže Karlova mostu obrovské oko.

Nejúspěšnějším světelným objektem byl interaktivní Mrak od Caitlind Brown & Wayne Garrett umístěný na Náplavce u Hergertovy cihelny. Návštěvníci mohli tento světelný Mrak složený z nespočetného množství žárovek ovládat jako lampičku – ke každé žárovce vedl kovový řetízek, který zároveň v nočním osvětlení evokoval třpytivé kapky deště, což v kombinaci s kolem protékající Vltavou a zvědavými labutěmi tvořilo vskutku pohádkovou atmosféru. Jiným pohádkovým objektem byl Dům stínů Františka Skály. V parku na Kampě mohli návštěvníci pozorovat ledový domek, na jehož stěnách tančily stíny různých bytostí. Naopak meditativní atmosféru evokovala 3 metry velká plastika ze zářícího uranového skla v kostele sv. Martina ve zdi, jejímž autorem byl Rony Plesl. Jaroslav Bejvl jr. umístil na náměstí Franze Kafky dílo Imaginace dialogu – Klasický/neklasický dialog, ve kterém do klasických lustrů zapojil „neklasická“ LED svítidla, což mělo za cíl prezentovat českého výrobce tradičních svítidel – Preciosa.

Návštěvníky oblíbené byly i video-mappingy. V #DÉFILÉ (Dům U Hybernů) Romain Tardy & Squeaky Lobster refleктоvali současný svět internetu, Urban Void (Štupartská ulice) Jana Šrámka & Martina Bůřila představoval spíše digitální kompozici či malbu než klasický video-mapping. Oživlá silueta (Arcibiskupský palác v Praze) skupiny Telenoika byla bohužel představiteli Hradu předčasně omezena, na což si obzvláště v prvních okamžicích návštěvníci stěžovali. Krásný pohled na noční Prahu, který se jim z náměstí u Arcibiskupského paláce naskytl, snad kompenzoval jejich zklamání. V ArchiBio kombinoval Andrej Boleslavský ze CIANTu real-time snímané mravence v transparentní hmotě a přenášel je na fasádu ve dvoře Národní knihovny ČR (Klementinum). Tento proces kombinoval s jinými vlastními záběry, které pořídil již dříve. Nezapomenutelným video-mappingem byla i Khôra od uskupení The Macula, promítaná na kostel sv. Ludmily na náměstí Míru. The Macula o sobě dalo vědět především svojí projekcí na věž Orloje na Staroměstském náměstí, kterou uskutečnili v roce 2010 u příležitosti oslav výročí 600 let zmíněného Orloje.

Závažnější témata se rozhodl řešit Vladimír 518 s Davidem Vrbíkem projekcí SPAM/Interpretace černobílých struktur Zdeňka Sýkory. Vizuální část inspirovaná dílem českého malíře a architekta Zdeňka Sýkory dotvářela projekci, jejímž stěžejním prvkem byla především recitace úryvků z textů tohoto umělce. Toto pojetí světelné instalace řadí společnou projekci Vladimíra 518 a Davida Vrbíka mezi jedny z nejpozoruhodnějších, neboť zde nebyl kladen důraz pouze na audiovizuální vjem, ale i na intelektuální přesah.

Kulisu města dokreslovaly osvětlené fasády Tančícího domu, Emauzského kláštera nebo budovy Centrály Komerční banky na Příkopě, což však působilo poněkud staticky v porovnání s ostatními světelnými objekty. Nicméně svůj účel v podobě osvětlení nočního města to splnilo.

Obr. 8. Andrej Boleslavský při realizaci svého videomappingu ArchiBio. Obr. 9. #DÉFILÉ umělce Romain Tardy (ANTIVJ). Obr. 10. Dům stínů Františka Skály. Obr. 11. Potrubí Vojmíra Křupky.

Do regulérního programu byly bohužel zařazeny i propagační instalace komerčních subjektů – sponzorů festivalu, jakým bylo například Volvo (Volvo V40 Cross Country 3D Mapping), ČEZ (běžící pás v podobě hračky pro křečka, měnící se na světelnou energii) nebo Phillips instalace Future of Light – innovations for your future. Tyto instalace většinou nepřinášely nic nového na poli světla a světelného designu a do celkového konceptu festivalu tedy příliš nezapadaly.

Aby výčet možností, které SIGNAL svým návštěvníkům nabízel, byl kompletní, je třeba zmínit ještě Signální cyklojízdu noční Prahou, uspořádanou ve spolupráci s Auto*Matem, koncerty skupiny Clarinet Factory na Čertovce a plavby za světlem na parníku Vyšehrad, které byly zpoplatněné.

Závěrečná bilance

Dle výsledků monitoringu se festival SIGNAL stal nejnavštěvovanější kulturní událostí roku. Počet návštěvníků dosáhl téměř na hranici čtvrt milionu, z nichž 89,5 % tvořili Češi a 10,5 % zahraniční návštěvníci. (převzato dne 5.2.2014 dle <<http://www.signalfestival.com/praha-monitorovala-navstevnost-signal-festivalu-navstivilo-jej-temer-ctvrt-milionu-lidi/>>)

Festival pořádala společnost Fresh Films, jejímž ředitelem je Martin Pošta, který je současně i členem skupiny The Macula. Pošta si kolem sebe vystavěl tým zkušených lidí, kteří na přípravě festivalu pracovali celé tři roky. Vynaložené úsilí nakonec přineslo své plody nejen co se návštěvnosti týče, ale i vzhledem k velmi pozitivní odezvě ze strany návštěvníků, jak uvedl server iDNES. http://praha.idnes.cz/martin-posta-reditel-festivalu-signal-dh2-/praha-zpravy.aspx?c=A131014_002338_praha-zpravy_lpo

Po formální stránce byla organizace festivalu vcelku bezchybná. Program byl pestrý a velmi přehledně uspořádaný jak na webu, tak v dostupných materiálech. Téměř na všech stanovištích byly k dispozici mapy, na nichž byly vyznačeny veškeré instalace a další důležitá místa, navíc pro tuto příležitost byla vyvinuta speciální aplikace, kterou si mohl návštěvník zdarma stáhnout do svého telefonu.

Jedním z nejpozitivnějších dopadů je skutečnost, že se festivalu podařilo „vytánout“ davy lidí z pohodlí jejich domovů, aby se při honbě za zážitkem s mapou v ruce prošli po dlouhé době centrem města a zjistili, že lze trávit volný čas ve veřejném prostoru, navíc je-li takto oživen. Idylická atmosféra byla nicméně několikrát narušena a to v případě náhlých výpadků či změn. Tyto situace bohužel nebyly úplně vždy návštěvníkům dostatečně a včas vysvětleny, a tak občas právem docházelo k negativním reakcím návštěvníků. Také překlepy v textech na webu festivalu by se daly jistě eliminovat.

Organizátorům lze vytknout už jen jedinou vadu na kráse festivalu, a to že se jim nepodařilo odhadnout zájem návštěvníků, který byl vskutku nadprůměrný, na druhou stranu ale propagace festivalu byla rozsáhlá a intenzivní. Proto docházelo u některých instalací k „zácpám“ a tak se genius loci občas vytrácel. Totéž se týkalo i některých konferenčních, teorii věnovaných částí programu. Pravdou je, že o teorii nebyl tak valný zájem jako o zbytek programu (první dvě konference navštívilo cca 20–30 lidí) nicméně v případě konference Cinema live!, kdy Centrum audiovizuálních studií vyhradilo v budově FAMU malou učebnu, byl prostor kapacitně naprosto nedostačující.

Pořadatelé si stanovili laťku hodně vysoko. „*Radní HMP pro kulturu Václav Novotný na tiskové konferenci řekl, že pokud bude zájem veřejnosti o tuto akci dostatečný, bude možné festival v příštích letech zařadit na podzimní program hlavního města jako trvalou akci,*“ uvedl Artmagazín. <<http://www.artmagazin.eu/aktualne/prahu-na-ctyri-dny-rozzari-festival-svetla-signal.htm>> Zde se bohužel jediným měřítkem kvality festivalu stala jeho návštěvnost. Propagace komerčních zájmů výměnou za sponzoring byla tedy daní za rozsáhlost a velkolepost festivalu.

V každém případě by akce podobného typu Praze neměla chybět. Je určitě dobře, že se SIGNAL stane každoroční součástí města, aby se jeho centrum nestalo jen skanzenem historických památek, ale i prostorem pro prezentaci současného umění. Na další ročník se můžeme těšit už nyní, konat se bude od 16. do 19. října 2014. Více informací o festivalu najdete na: <http://www.signalfestival.com/> a <https://www.facebook.com/SignalFestival>.

Přílohy:

- Obr. 1. ArchiBio A. Boleslavského.
- Obr. 2. Mrak Caitlind Brown & Wayne Garrett.
- Obr. 3. Festivalový panel na Staroměstském náměstí.
- Obr. 4. Mrak Caitlind Brown & Wayne Garrett.
- Obr. 5. Přednášející na konferenci Světelné znečištění v kavárně Černá Labuť.
- Obr. 6. Karlův hlídač Milana Caise.
- Obr. 7. HyperCube francouzských 1024 Architecture.
- Obr. 8. Andrej Boleslavský při realizaci svého videomappingu ArchiBio.
- Obr. 9. #DÉFILÉ umělce Romain Tardy [ANTIV]].
- Obr. 10. Dům stínů Františka Skály.

Obr. 11. Potrubí Vojmíra Křupky.

Obr. 12. SPAM/Interpretace černo-bílých struktur Zdeňka Sýkory autorů Vladimíra 518 & Davida Vrbíka.

Obr. 13. Tančící dům – světlo je pohyb, světlo je klid Jaroslava Smetany & Filipa Müllera.

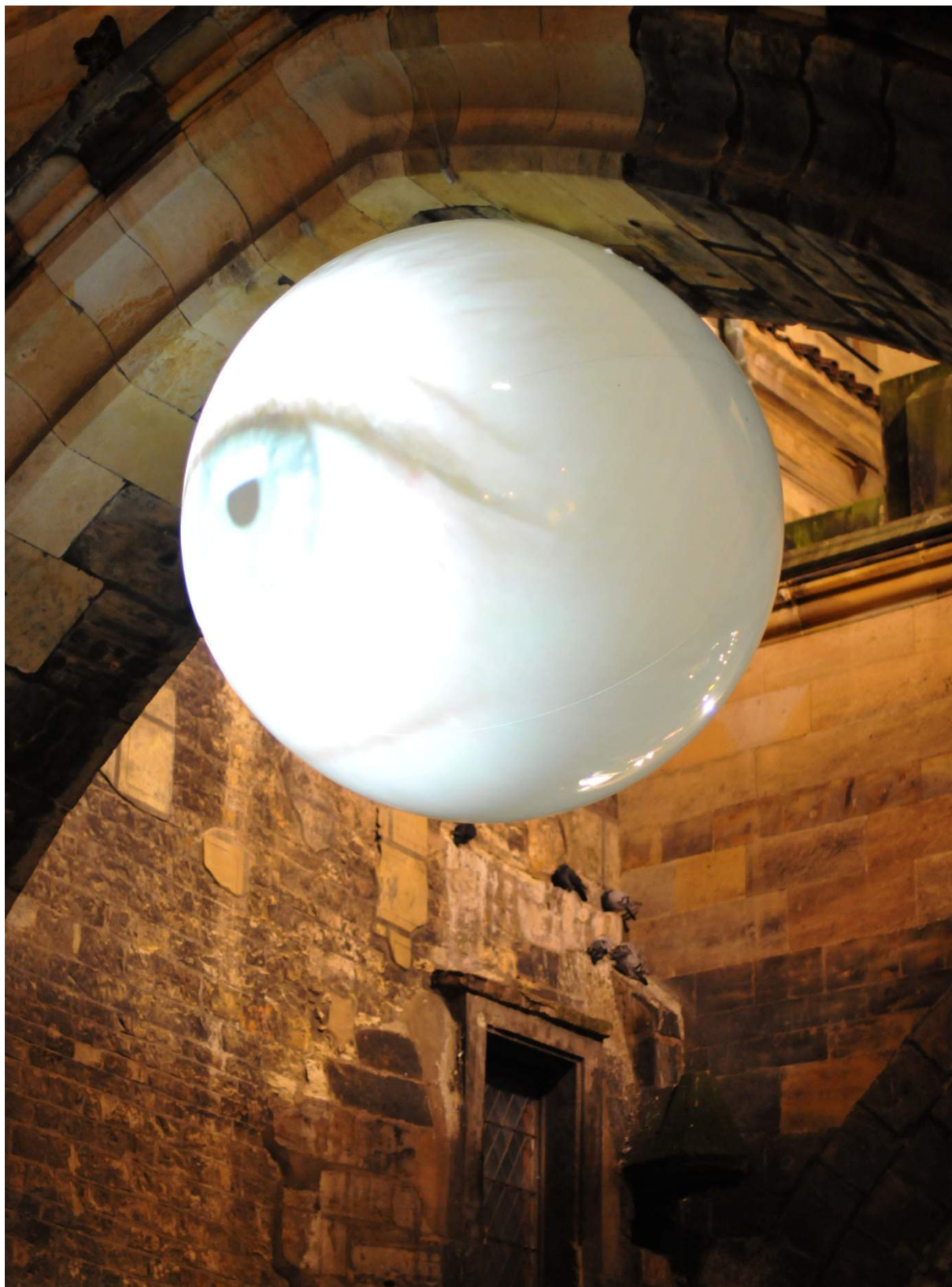
Obr. 14. Maják – Krištofa Kintery.

Obr. 4. Mrak Caitlind Brown & Wayne Garrett.

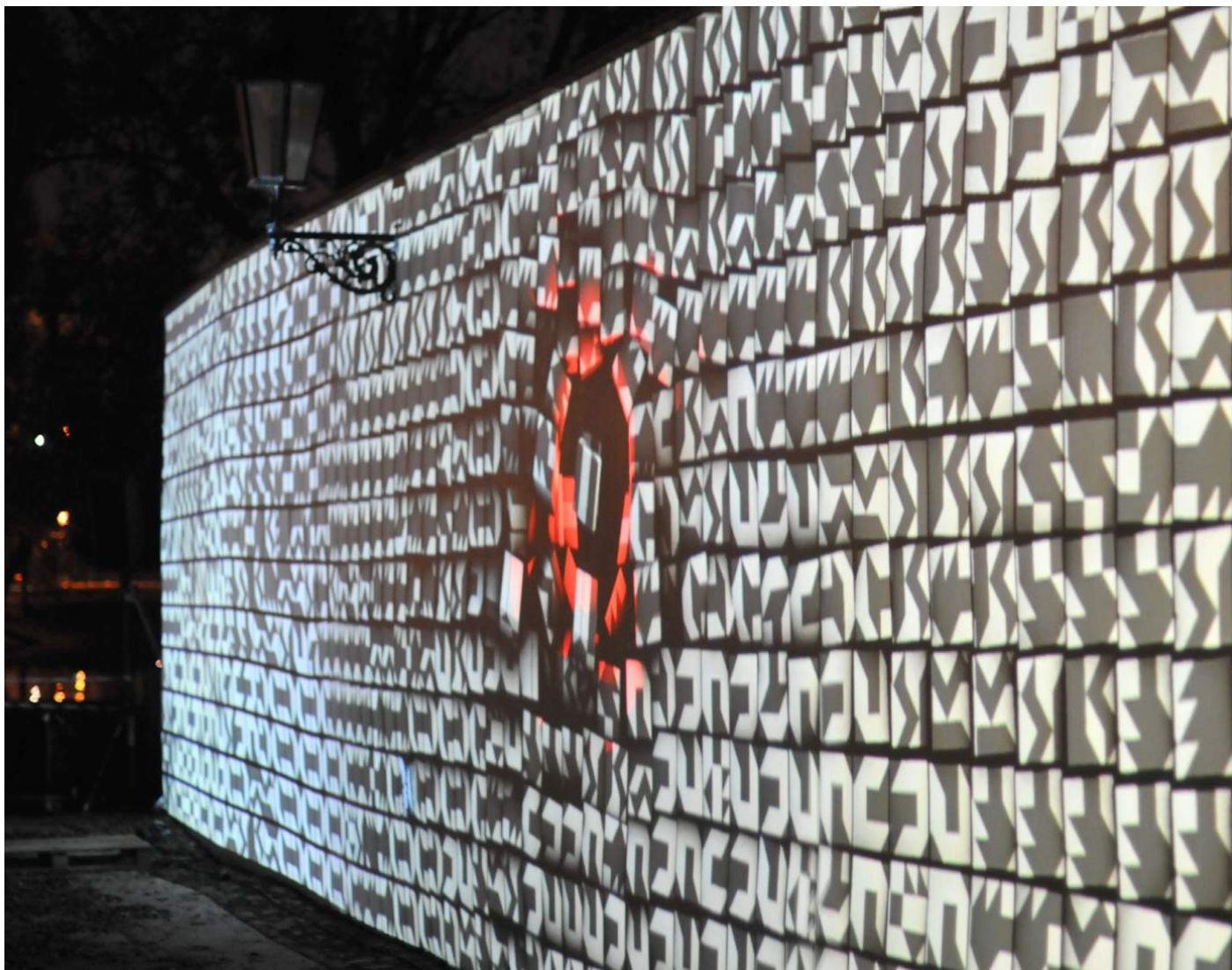
Obr. 5. Přednášející na konferenci Světelné znečištění v kavárně Černá Labuť.

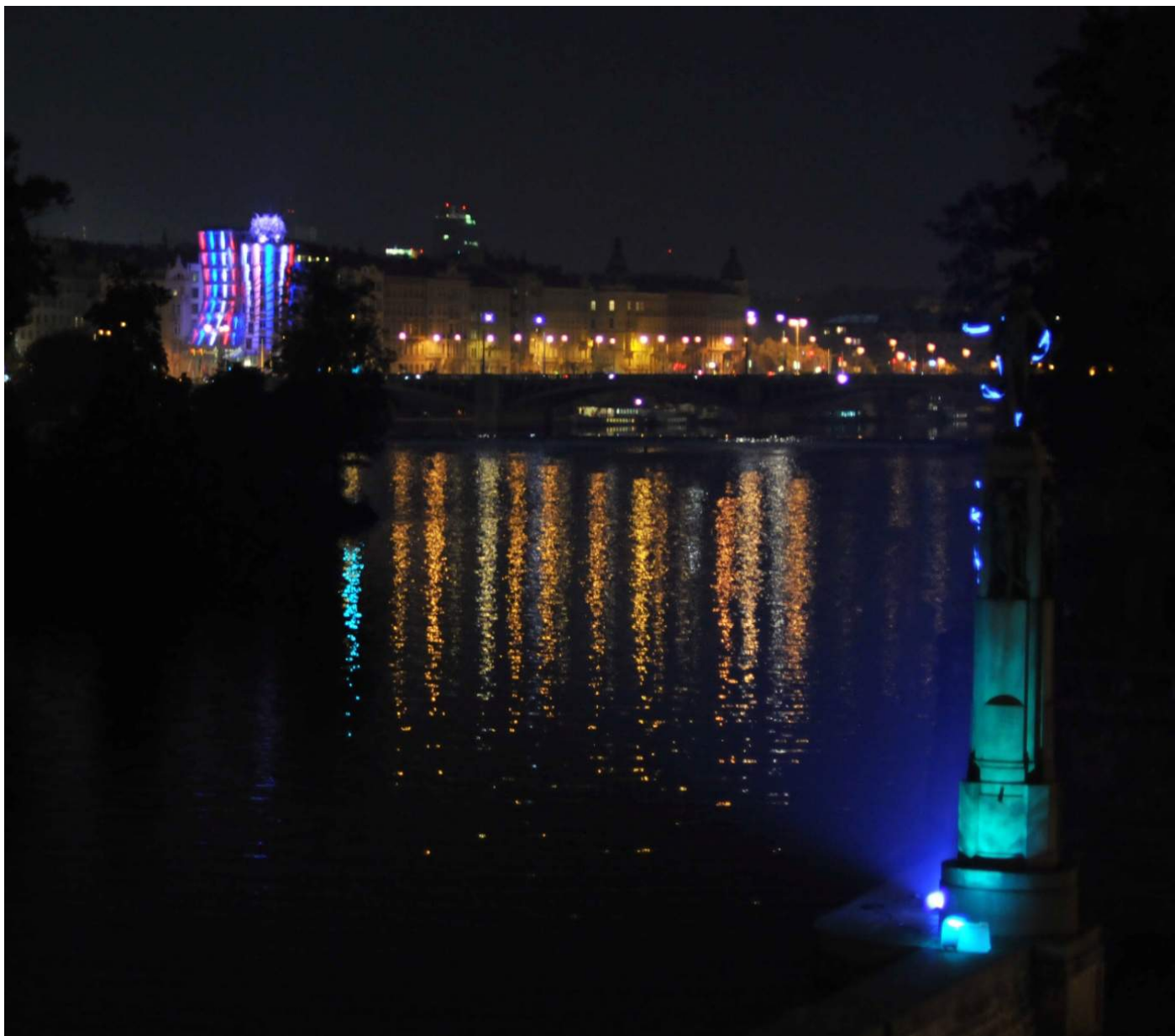
Obr. 6. Karlův hlídač Milana Caise.

Obr. 7. HyperCube francouzských 1024 Architecture.

Obr. 12. SPAM/Interpretace černo-bílých struktur Zdeňka Sýkory autorů Vladimira 518 & Davida Vrbíka.

Obr. 13. Tančící dům – světlo je pohyb, světlo je klid Jaroslava Smetany & Filipa Müllera.

Obr. 14. Maják – Krištofa Kintery.